

373.31(082)

178 Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

**Збірник наукових та науково-методичних праць
викладачів кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету**

Випуск 3

*Присвячено 75-річчю
Криворізького державного
педагогічного університету*

**Кривий Ріг
2005**

3. Mackenzie – Kopp K. *Relaxation and fantasies for students of English – Skill Institute Bammantal*, 1979 – p.2.
4. Wittmann J. *Theorie und Praxis eines ganzheitlichen Unterrichts (4. Aufl.)- Dortmund* A Guwell, 1967 (1. Aufl. 1929).
5. Балонов Л. Я., Деглин В. Л. *Слух и речь доминантного и недоминантного полушарий.* – Л.: Наука. 1976-217с.
6. Хомская Е. Д. *Нейропсихология.* – М.: МГУ, 1987 – 288с.
7. Хомская Е. Д., Батова Н. Я. *Мозг и эмоции (нейропсихологическое исследование).* – М.: Российское педагогическое агенство, 1988 – 268с.
8. Леви В. *Вопросы психологии музыки. Советская музыка.* – 1996.-№ 8.
9. Никитенко З. Н., Осиянова О. М. *О содержании национально - культурного компонента в обучении английскому языку младших школьников // Иностранные языки в школе.* – 1994 – № 5.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ

Друзь Б. Г., Друзь З. В.

Дослідження у галузі педагогіки та методики початкового навчання в останні роки спрямовувалися на максимальну активізацію пізнавальної діяльності дітей у процесі навчання, на розвиток у них самостійності й творчості. Вивчалися засоби формування в учнів пізнавальних потреб, прийоми активізації процесу засвоєння нових знань, розвитку творчої яви, особливого значення надавалося впровадженню в навчальний процес системи пізнавальних завдань, побудованої з урахуванням прийомів розумової діяльності, цілеспрямованому формуванню пошукових умінь (Н. П. Бетіна, М. В. Богданович, М. М. Бібик, М. С. Вапуленко, Г. Д. Гриневич, Б. Г. Друзь, О. С. Дубинчук, Г. С. Костюк, О. І. Киричук, В. К. Майборода, Н. Ф. Скрипченко, О. Я. Савченко, В. К. Усенко та ін.).

Розробники окремих напрямів діяльнісної теорії ставили акценти на різні компоненти цілісної структури діяльності (теорія змістового узагальнення Ельконіна-Давидова, теорія соціального научіння Бандури-Маккобі, когнітивна теорія учіння Брунера-Пайперта).

Однак залишаються недостатньо дослідженими умови і специфічні засоби формування повноцінної особистісно орієнтованої мотивації учіння, зокрема способи керування процесом розв'язування учнями нестандартних завдань.

Мета нашого дослідження – провести теоретичний аналіз і експериментальну апробацію нестандартних завдань як засобу формування позитивної мотивації учіння молодших школярів на заняттях з предметів природничо-математичного циклу. За основу взято положення концепції “задачного підходу до діяльності”, суть якої полягає в цілісності формування уявлень про навколишній світ як про “світ задач”, а про людську діяльність як про сукупність процесів розв'язання нестандартних ситуацій (перш за все мисленевих). Результативність використання нестандартних завдань значно підвищується за умов їх організації в певну систему.

Було розроблено й апробовано дві групи нестандартних завдань. Перша група завдань побудована за основними, наскрізними змістовими лініями початкової освіти. Друга група нестандартних завдань побудована за прийомами розумової діяльності (ці типи завдань входили до завдань першої групи): вправи на добір ознак предмета, його визначення, конструювання, логічне комбінування, доповнення, прогнозування, творчі вправи на різнобічний аналіз об'єкта, з яким учні попередньо обізнані, завдання на доведення судження, висловленого вчителем, і власної думки, на визначення та пояснення причиново-наслідкових зв'язків, на аналогію, порівняння, узагальнення, класифікацію, на розвиток в учнів вільного продуціювання думок.

Наведемо кілька прикладів.

Приклад 1. Чому навіть під час сильних морозів такі чутливі органи, як очі, не відчувають холоду? (В оболонках ока відсутні терморцептори, проте очі взимку підігріваються завдяки періодичним рухам повік, у яких міститься багато кровоносних судин).

Для нормального ока кожний предмет перетворюється в точку, якщо він віддалений на 3400 своїх поперечників. Чи можна побачити точку, в

якій “сходяться” залізничні рейки? (Ширина залізничної колії дорівнює 1м 52 см).

Розв’язання. На рівній місцевості горизонт лежить на віддалі 4км 800м. А проміжок між залізничними рейками зливається в точку на віддалі 1м 52см • 3400 = 5км 168м. Отже, точки, в якій нібито сходяться залізничні рейки, побачити не можна.

Приклад 2. Накреслити прямокутники з сторонами 2см і 8см, 5см і 5см, 1см і 9см, 4см і 6см. Що можна сказати про ці прямокутники та їх периметри? Обчисли площі всіх накреслених прямокутників. Який з них має найбільшу площу? Уважно розглянь його. Що це за фігура? Що можна сказати про площі прямокутника і квадрата, периметри яких однакові?

Відповідь. Серед прямокутників з однаковими периметрами найбільшу площу має квадрат.

У практичній доцільності цього висновку учні переконуються під час розв’язування такої задачі: “Юннати вирощують розсаду капусти в ящиках прямокутної форми. Периметр ящика дорівнює 200см. Якої ширини і довжини треба виготовити ящик, щоб у ньому можна було виростити якнайбільше розсади?”

У ході аналізу задачі учні з’ясовують, що найбільше розсади можна виростити на найбільшій площі, тому задача зводиться до відшукування розмірів прямокутника з найбільшою площею, якщо сума довжин його суміжних сторін дорівнює 100см.

Після розв’язування задачі школярі формують відповідь: найбільшу кількість розсади можна виростити в ящику квадратної форми, сторона якого 50см, а площа 2500 см².

Пропонуємо учням дома скласти аналогічну задачу практичного змісту.

Мотивація – спонукання (стимули), що включають активність індивіда і визначають його спрямованість; у ролі мотивів можуть виступати потреби, інтереси, емоції, установки. Найбільш значущою для ефективності навчання є мотивація, зумовлена інтелектуальною активністю та пізнавальними інтересами учнів.

Інтерес пізнавальний – вид мотивів, форма прояву пізнавальних потреб, що виявляється в прагненні до пізнання об'єкта чи явища, оволодіння певним видом діяльності; має вибірковий характер; є найважливішим стимулом до навчання.

Активізація мисленнєвої та почуттєво-емоційної діяльності класу, яка спрямована на реалізацію особистісно орієнтованого навчання, передбачає таку послідовність дій учителя: зацікавити дітей, викликати їх на роздуми, вивести клас на рівень обговорення та прийняття рішення.

Варто змінити позицію “учитель – учень” плюс “предмет – знання” на позицію “співпраця – співтворчість” плюс “індивідуальна освіта на основі зацікавленості”.

Педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, що застосовуються у навчанні, і як реальний процес навчання.

В сучасній дидактиці єдиної класифікації педагогічних технологій не існує. Найпростішою ланкою, з якої складається особистісно орієнтована технологія, є особистісно орієнтована педагогічна ситуація. Це така навчальна ситуація, потрапивши в яку, дитина має шукати сенс, пристосувати її до своїх інтересів, вибрати творчий момент, дати критичну оцінку.

Доведено, що педагогічне стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів за допомогою нестандартних завдань є більш результативним:

- завдяки організації нестандартних завдань у певну систему за наскрізними змістовими лініями відповідних навчальних предметів;
- коли вчителі приділяли належну увагу формуванню загальнонавчальних умінь і навичок, створенню у кожної дитини індивідуального досвіду виконання творчих вправ;
- коли методика виховання інтересів учнів у процесі навчання розроблялася з позицій системно-структурного підходу.

Учіння молодших школярів полімотивоване. Мотиви учіння в кожній дитині – глибоко особистісні, індивідуальні. Тому у формуванні

мотиваційної сфери треба орієнтуватися на конкретні типи ставлення дітей до навчання, які визначилися саме в цьому класі (добрі виконавці; діти з інтелектуальною ініціативою; невелика група дітей, які майже ніколи не можуть самостійно виконати навчальне завдання та ін.).

Необхідно враховувати, що у дитини виникає інтерес до навчальної діяльності лише у тому випадку, коли у цій діяльності є успіх. Якщо успіху немає і вчитель його не програмує, то інтересу до цієї діяльності не буде.

Шляхи стимулювання мотивації навчання такі:

Зацікавляти учнів в засвоєнні нових дій і понять через зв'язок їх з уже закладеними в нього трудовою мотивацією і мотивацією навчання.

Забезпечити “проблемну включеність” учня через стимулювання потреби в орієнтуванні, новизні.

Підтримувати новизну не лише внаслідок засвоєння тієї чи іншої виконавчої діяльності, а також контролю, корекції й оцінки.

Важливо, щоб навчання було справді розвивальним для всіх учнів, хоча вихідний рівень їхнього інтелекту, природно, різний. Труднощі, які відчували слабші школярі, поступово долалися в індивідуальній та груповій роботі. Видами диференційованої допомоги учням при виконанні нестандартних завдань можуть бути: додаткова конкретизація творчої вправи; наведення аналогічного завдання, виконаного раніше; вказівка на зразок способу дії; пояснення ходу виконання подібного завдання; виконання вчителем певної частини нестандартного завдання; доповнення до завдання у вигляді малюнка, схеми; попереднє розв'язування найпростіших допоміжних творчих вправ; елементи допомоги з теоретичними довідками; пам'ятка; допомога із застосуванням вибору рішення; попередження учнів про типові помилки, неправильні підходи і т. ін.

Про сформованість прийомів виконання нестандартних завдань учнями експериментальних класів свідчить те, що учні знають даний прийом і вміють ним користуватися в новій ситуації. Перенесення прийому вважається основним критерієм його сформованості (К. М. Кабанова-Меллер).

Для більшості учнів експериментальних класів на перший план виступає не відповідь сама по собі, а правильні способи її одержання. В учнів зросло уміння застосовувати відомі методи в нестандартних ситуаціях. Очікування позитивного емоційного переживання процесу опрацювання нестандартних завдань постає своєрідною (незалежно від зовнішньої підтримки) спонукою до самостійної пошукової діяльності.

Розв'язування нестандартних завдань має бути нормою педагогічної практики, бо цей вид навчальної праці найкраще розвиває розумові сили школярів, їхні пізнавальні інтереси.

Література

1. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 1995.
2. Друзь З. В. Концептуальні аспекти формування пізнавальних інтересів у процесі навчання: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. "Допрофесійна педагогічна підготовка учнівської молоді в контексті реалізації цільової комплексної програми "Вчитель". – Дніпропетровськ, 1998. – Ч.1. – С.166-170.
3. Друзь З. В. Пізнавальні завдання з ознайомлення з навколишнім світом у 1-2 класах чотирирічної початкової школи. – К.: Рад. школа, 1990. – 128с.
4. Друзь Б. Г. Творчі вправи з математики для початкових класів. – К., 1988. – 144с.
5. Занюк С. С. Психологія мотивації. – К.: Либідь, 2002. – 304с.
6. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології //Математика в школі. -2003. – № № 4-5.
7. Кларин М. В. Інновації в мировій педагогіці. – Рига, 1995.
8. Маліхіна О. В. Мотивація учіння молодших школярів. – К., 2002. – 304с.
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., 2004. – 192с.
10. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. – К.: Абрис, 1997. – С.148-156.
11. Сисоева С. О. Педагогічна творчість. – Х. – К., 1988. – 150с.